

9. Соколова Е. Т. К обоснованию клинико-психологического изучения расстройства гендерной идентичности / Е. Т. Соколова, Н. С. Бурлакова, Ф. Лэонтиу // Вопросы психологии. – 2001. – № 6. – С. 4–17.
10. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность и память: опыт генетической реконструкции / Л. Б. Шнейдер // Мир психологии. – 2001. – № 1. – С. 64–78.
11. Erikson E. H. Identity, Youth and Crisis / E. H. Erikson. – New York : W. W. Norton and Co., 1968. – P. 226–341.
12. Giddens A. Modernity and Self-identity / A. Giddens. – Stanford, 1991. – P. 201.
13. Marsia J. E. Ego identity status in college women / J. E. Marsia, M. L. Friedman // J. Person. – 1970. – V. 38., № 2. – P. 249–268.

The article deals with the analysis of the following approaches to the concept of identity, namely: philosophic-psychological, anthropological, psychoanalytical, behavioural, approach of symbolic interactionism, constructive, cognitive, existential-humanistic, philosophic-cultural, social, social-psychological, acmeological. The author reviews the concepts of «identity», «identification», «identifying».

Keywords: identity, theoretical approaches, analysis, identification, identifying.

Отримано: 21.08.2012 р.

УДК 159.923.2

Т.Ю.Бубряк

Проблема мотивації вибору професії «ПСИХОЛОГ»

У статті розглядається питання співвідношення соціально та особистісно зумовлених мотивів вибору студентами професії психолог. Проведено емпіричне дослідження змістових характеристик професійної самоідентичності. Було використано авторську анкету для виявлення тимчасової перспективи процесу професійного самовизначення і первинного інтересу до професії. На підставі результатів емпіричного дослідження виокремлено переважаючі типи перспектив ідентичності.

Ключові слова: психолог, професія, професійне самовизначення, професійна самоідентичність.

В статье рассматривается вопрос соотношения социально и личностно обусловленных мотивов выбора студентами профессии психолог. Проведено эмпирическое исследование содержательных характеристик профессиональной самоидентичности. Было использовано авторскую анкету для выявления временной перспективы процесса профессионального самоопределения и первичного интереса к профессии. На основании результатов эмпирического исследования выделены преобладающие типы перспектив идентичности.

Ключевые слова: психолог, профессия, профессиональное самоопределение, профессиональная самоидентичность.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що на опанування майбутньої професійної діяльності істотно впливає життєва позиція студента, а саме мотиви вибору професії. Адже саме уявлення абітурієнта про майбутню професію є рушійними силами для процесу формування професійної самоідентичності.

Тому мета нашого дослідження – емпірично виявити психологічні чинники, які впливають на вибір професії та формування професійної самоідентичності майбутніх психологів.

Завдання нашого дослідження полягало у визначенні співвідношення соціально та особистісно зумовлених мотивів вибору студентами професії.

Загальна процедура емпіричного дослідження процесу формування професійної самоідентичності у майбутніх психологів складалася з двох серій. У першій серії нашого дослідження було проведено анкетування по розробленій нами анкеті для попереднього виявлення професійної самоідентичності майбутніх психологів. Анкета «Вивчення професійної самоідентичності майбутніх психологів», містила 27 питань і дозволила виявити наявність: тимчасової перспективи процесу професійного самовизначення; первинного інтересу до професії; значущих сфер (навчання, сім'я, захоплення та ін.), в рамках яких студент намагається реалізуватись; бачення і розуміння свого місця в професійній сфері в майбутньому та інші аспекти професійної самоідентичності майбутніх психологів.

Під час проведення другої серії нашого дослідження з метою вивчення змістовних характеристик самоідентичності особистості та тенденцій їх розвитку в майбутніх психологів ми скористалися модифікованим тестом двадцяти висловлювань «Хто Я?», розробленим М.Куном і Т.Макпартлендом у 1954 році для дослідження установок особистості щодо себе. В даний час тест використовується в психодіагностичній практиці як варіант нестандартизованого самозвіту, який наближений до проєктивних

методик дослідження особистості і дає можливість визначити самовідношення індивіда [1]. Для інтерпретації результатів нами був використаний варіант методики, запропонований Т.В.Рум'янцевою, що передбачав виділення 9 типів перспектив: професійної; сімейної; групової; комунікативної; матеріальної; фізичної; діяльнісної; персональної та оцінка прагнень.

Наше дослідження проводилося в Мукачівському державному університеті серед студентів 1, 3 і 5 курсів спеціальності «Практична психологія».

В таблиці наведені найбільш вагомні аспекти професійної самоідентичності, отримані за анкетною «Вивчення професійної самоідентичності майбутніх психологів».

Таблиця 1

**Підсумкові дані (в %) відповідей на деякі питання анкети
«Вивчення професійної самоідентичності майбутніх психологів»**

№	Питання	Варіанти відповідей	Процентні показники		
			1 курсу	3 курсу	5 курсу
1.	Хто спонукав Вас до вибору професії?	Сама	61%	49%	57%
		Батьки	0	17%	0
		Проблеми	0	0	0
		Оточення	0	4%	0
		Порадили друзі	17%	4%	21%
2.	Яка ціль Вашого навчання?	Якомога швидко закінчити вуз	0	4%	0
		Отримати престижну спеціальність	9%	22%	26%
		Отримати диплом	4%	0	7%
		Піти працювати	26%	31%	14%
		Самоствердження	31%	7%	21%
3.	Чи впевненні Ви у правильності вибору Вашої майбутньої професії?	Повністю впевнена	39%	39%	43%
		Не можу відповісти	35%	21%	36%
		Впевнена, що мій вибір неправильний	0	13%	0
4.	Якщо у Вас була б можливість поміняти професію, чи Ви зробили б це?	Так	5%	26%	0
		Ні	39%	35%	50%
		Не знаю	30%	13%	36%

5.	Чи могли б Ви «кинути» своє навчання тепер, заради роботи (не по спеціальності)?	Ні	61%	74%	86%
		Звичайно, так	0	0	0
		Немає різниці, де заробляти гроші	13%	0	0
6.	Чи маєте Ви чітке уявлення, в чому буде заключатись ваша робота за спеціальністю?	Так	65%	79%	79%
		Ні	9%	0	7%
		Вагаюсь відповісти	4%	4%	0
7.	Які сторони майбутньої професії Ви вважаєте для себе найважливішими?	Можливість саморозвитку	13%	35%	43%
		Можливість багато заробляти	0	4%	14%
		Можливість спілкування з людьми	26%	22%	21%
		Можливість допомагати людям	49%	26%	43%
		Можливість отримання свободи	4%	4%	0
		Перспектива зробити кар'єру	8%	13%	14%
		Інше	0	4%	7%
8.	Які сторони життя в університеті, Ви вважаєте найбільш важливими для себе?	Добре навчатися	52%	35%	29%
		Можливість знайти друзів	22%	9%	71%
		Гарні стосунки з викладачами	29%	13%	43%
		Брати участь у соціальному житті університету	13%	13%	22%
		Можливість отримання свободи	9%	0	7%
		Можливість бути лідером серед однолітків	4%	4%	0
		Інше	4%	13%	7%
9.	Диплом психолога допоможе Вам бути успішним?	У галузі економіки	0	0	0
		Туризму	0	0	14%
		Охорони здоров'я	39%	21%	43%
		Культури	13%	0	36%
		Інші галузі	0	0	14%

10.	Навчання у вузі за спеціальністю «Психолог» допомогло Вам вирішити власні проблеми?	Так	61%	52%	64%
		Ні	17%	22%	21%

Для більш ґрунтовного аналізу отриманих результатів використовуємо їх наочне зображення у вигляді діаграм.

За результатами даних (1-й – курс – 61 %, 3-й – курс – 49 %, 5-й – курс – 57%) можна зробити висновок, що більшість студентів самі обрали даний напрямок. Це може свідчити про їх усвідомлений вибір, про те, що вони мають чіткі уявлення про роботу психолога. Адже якщо вибір професії був випадковий, то у таких студентів переважно відбувається утруднення формування професійної самоідентичності, що виражається і на навчально-професійній діяльності. Майже 17 % студентам третього курсу здійснити свій вибір допомогли батьки, що може свідчити про підвищення престижу професії психолога в очах батьків абітурієнтів. Порадили друзі обрати дану професію (1-курс – 17%, 3 – курс – 4%, 5-курс – 21%), що свідчить про наступне: молодь вважає, що професія психолога допомагає реалізувати свої можливості і розвинути здібності (див.рис.1.).

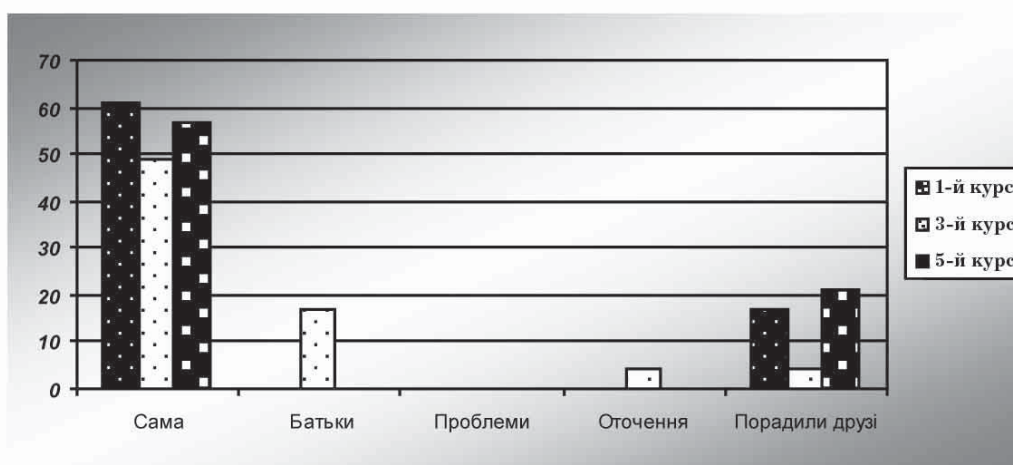

Рис.1. Підсумкові дані (у %) відповідей на питання анкети «Хто спонукав вас до вибору професії?»

Отримані результати свідчать про те, що проявити і самоствердити себе за рахунок обраної професії найбільше хочуть студенти першого курсу (1-й – курс – 31%), на інших курсах прослідковується зменшення. Для третього курсу більш властиве прагнення спробувати себе у професійній діяльності, про що свідчать результати «піти працювати – 31%». Студенти п'ятого курсу хочуть отримати престижну спеціальність (26%), це може бути спричинено тим, що сьогодні кожен прагне отримати хо-

рошу роботу, щоб мати змогу задовольнити свої потреби (див. рис. 2.).

Рис.2. Підсумкові дані (у %) відповідей на питання анкети «Яка ціль вашого навчання?»

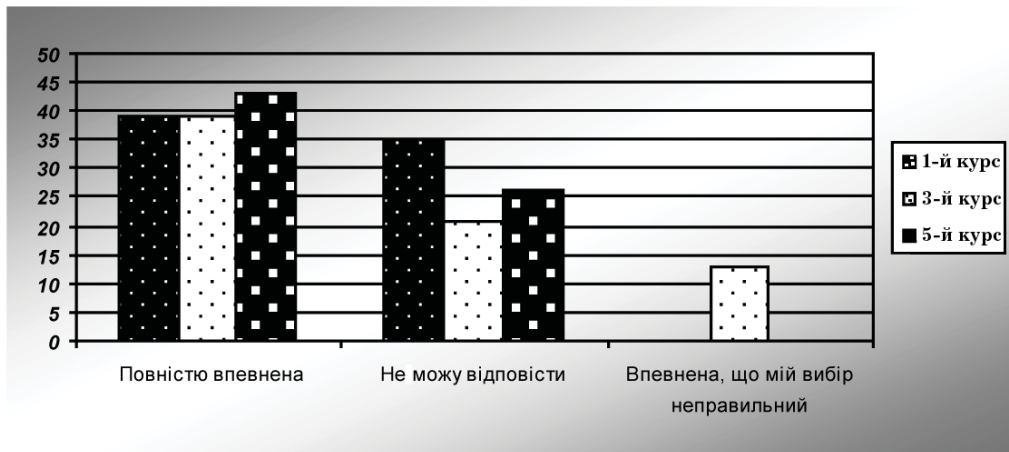

Рис.3. Підсумкові дані (у %) відповідей на питання анкети «Чи впевнені ви у правильності вибору вашої майбутньої професії?»

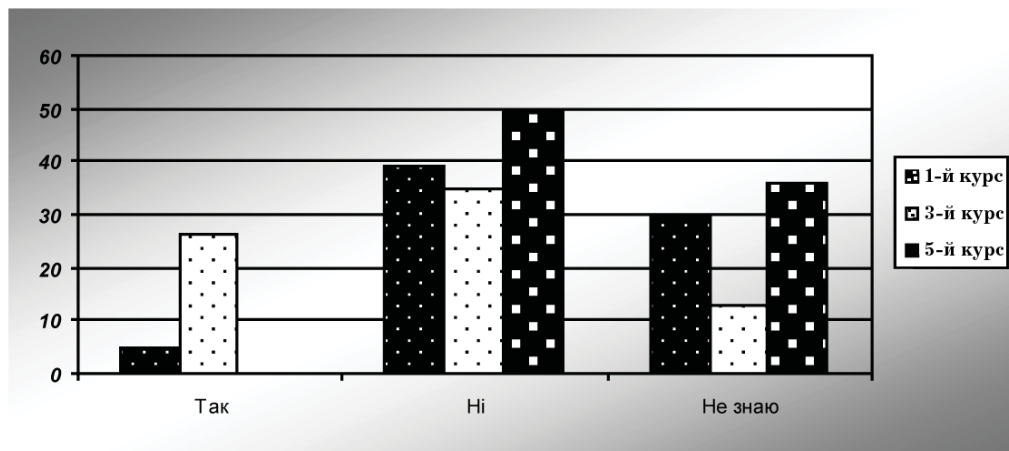

Рис.4. Підсумкові дані (у %) відповідей на питання анкети «Чи впевнені ви у правильності вибору вашої майбутньої професії?»

Більшість опитуваних впевнені у виборі майбутньої професії (1-й курс – 39% , 3-й курс – 39% , 5-й курс – 43%), але є такі студенти, які вагаються відповісти (1-й курс – 35% , 3-й курс – 21% , 5-й курс – 36%). Особливо цікавим є той факт, що на третьому курсі є студенти (13%), які впевнені, що їх вибір неправильний (див.рис.3.).

Якщо б у Вас була можливість поміняти професію, чи зробили б Ви це?

З огляду на отримані результати, можна говорити про те, що в половини студентів процес формування професійної самоідентичності протікає позитивно. Про це говорить те, що опитувані на питання про зміну професії відповіли негативно (1-курс – 39% , 3 – курс – 35% , 5-курс – 50%), тобто вони вже на свідомому рівні обрали дану професію і не мають бажання її змінювати. Цікавими є наступні результати: що 26% студентів 3-го курсу, дали відповідь стверджуючу на можливість змінити професію. Це можна пояснити наступним чином: студенти під час проходження практики мали змогу відчувати себе у ролі психолога, що могло вплинути на їх відношення до обраної професії. Можливо, саме тому вони опинилися на роздоріжжі (див.рис.4.).

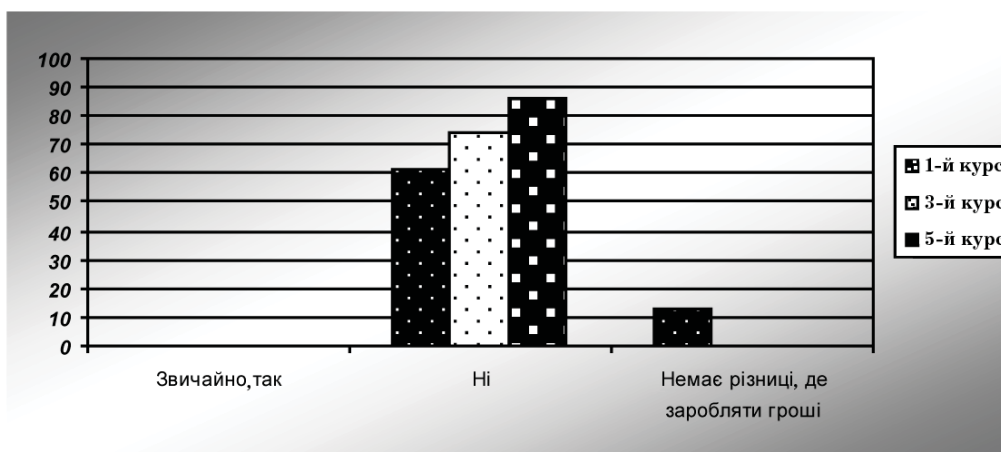

Рис.5. Підсумкові дані (у %) відповідей на питання анкети

Чи могли б Ви «кинути» своє навчання тепер заради роботи (не по спеціальності)?

Перевіривши дані результати, можна сказати, що багато студентів не хотіли б покинути навчання заради роботи не за спеціальністю (1-й курс – 61% , 3-й курс – 74% , 5-й курс – 86%). І в цьому є позитив. Адже вони бачать себе саме у цій професії. Також є студенти, яким все одно, де працювати (1-й курс – 13% ,). Це звичайно, насторожує, адже в таких студентів, як правило переважає зовнішня мотивація над внутрішньою і в майбутньому це може призвести до слабого рівня професіоналізму (див.рис. 5.).

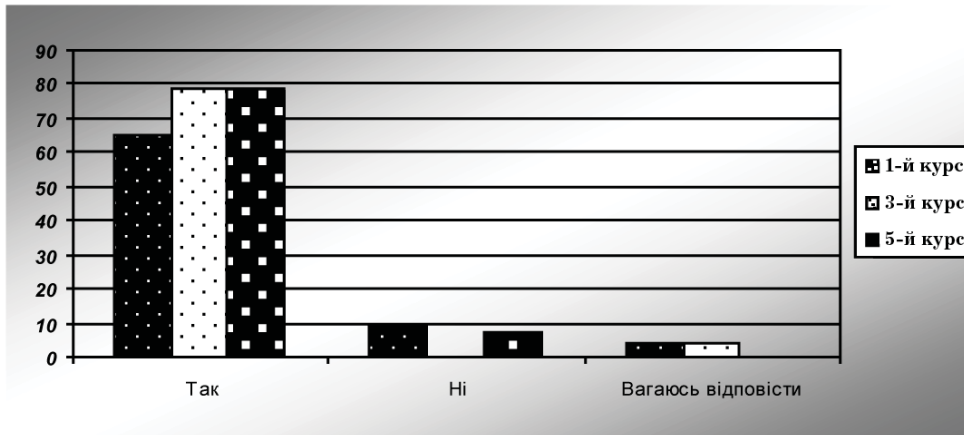

Рис.6. Підсумкові дані (у %) відповідей на питання анкети

Чи маєте Ви чітке уявлення, в чому буде заключатися Ваша робота за спеціальністю?

На дане питання більшість студентів дали ствердну відповідь (1-й курс – 65%, 3-й курс – 79%, 5-й курс – 79%). Отже, їхній вибір ґрунтується не на простих уявленнях, а на усвідомленні усіх плюсів і мінусів даної професії. 79% студентів третього і п'ятого курсу дали ствердну відповідь, що є показником того, що вони вже усвідомлено готуються до майбутньої діяльності за професією (див.рис. 6.).

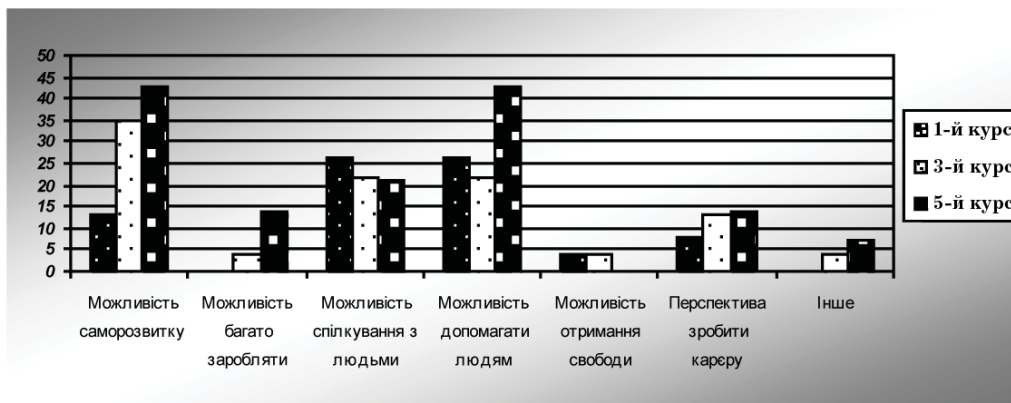

Рис.7. Підсумкові дані (в %) відповідей на питання анкети

Які сторони майбутньої професії ви вважаєте для себе найважливішим?

На дане питання ми отримали досить цікаві відповіді, а саме: велика кількість досліджуваних обрали таку сторону майбутньої професії, як можливість допомагати людям (1-й курс – 49%, 3-й курс – 26%, 5-й курс – 43%) та можливість спілкуватися з людьми (1-й курс – 26%, 3-й курс – 22%, 5-й курс – 21%) і це ще раз переконує у тому, що студенти правильно розуміють можливості

даної професії. Студенти п'ятого курсу (43%) обрали саморозвиток у даній професії, що свідчить про те, що дані люди будуть професіоналами у своїй роботі (див.рис.7.).

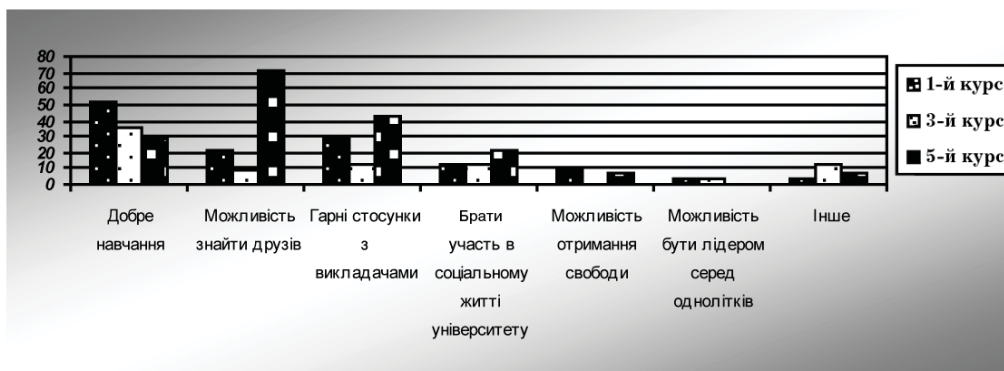

Рис.8. Підсумкові дані (у %) відповідей на питання анкети

Які сторони життя в університеті Ви вважаєте найбільш важливими для себе?

Більша частина студентів першого (52%) та третього (35%) курсів спрямована саме на навчальну діяльність, оскільки вони ще не знайомі з особливостями своєї професії. Тому визначальним для них є здобуття теоретичних знань, які вони потім зможуть застосувати на практиці. Іншою є ситуація випускників, які головним для себе вважають можливість знайти друзів (71%) (див.рис. 8.).

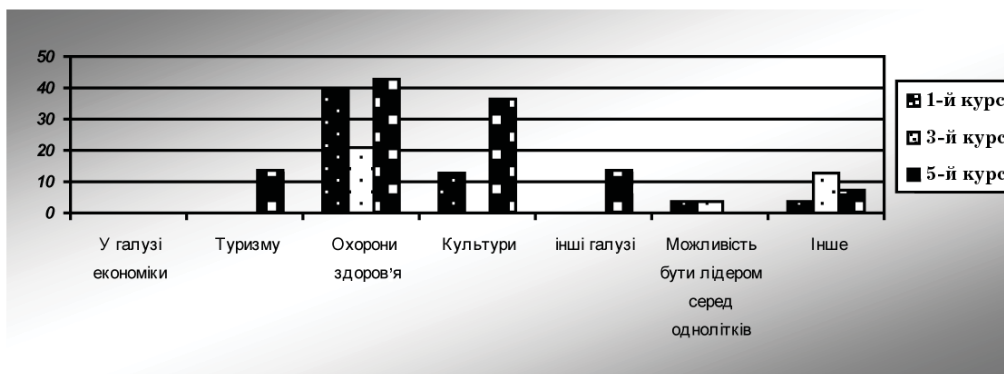

Рис.9. Підсумкові дані (у %) відповідей на питання анкети

Чи диплом психолога Вам допоможе бути успішними?

Відмітимо, що студенти усіх трьох груп (1-й курс – 39%, 3-й курс – 21%, 5-й курс – 43%) обрали успішність у галузі охорони здоров'я, тобто вони розуміють, що професія психолога є корисною, зокрема у даній галузі. А студенти п'ятого курсу розуміють і те, що обрана ними професія допоможе їм не тільки в цій сфері, а й будь-якій іншій (див.рис.9.).

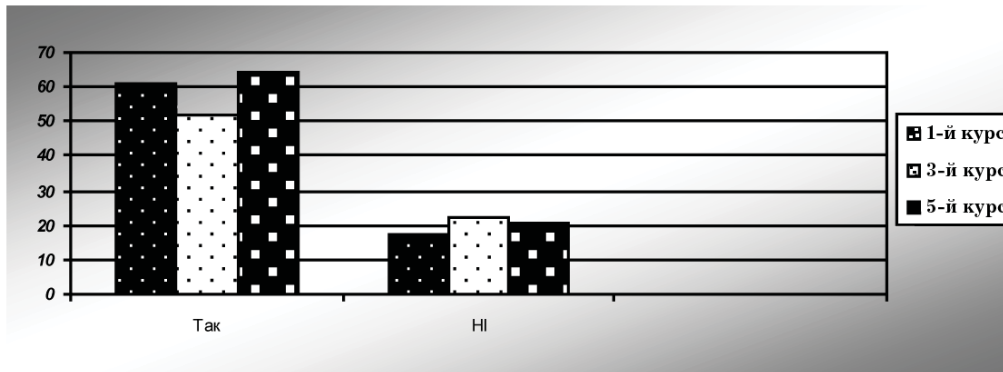

Рис.10. Підсумкові дані (в %) відповідей на питання анкети

Чи навчання у вузі за спеціальністю «Психолог», допомогло Вам вирішити власні проблеми?

Високі показники позитивної відповіді у студентів першого (61%) курсу пояснюємо тим, що на неусвідомленому рівні вони обирали професію психолога, мотивуючи свій вибір можливістю вирішити власні проблеми, ґрунтуючись на отриманих в майбутньому знаннях. Випускники (5-й курс – 64%) націлені на вирішення власних проблем вже свідомо, адже вони мають не лише теоретичний базис, але й змогли спробувати себе у практичній діяльності, і так само мали змогу в минулому вирішувати проблемні ситуації, що виникли (див.рис. 10.). Друга серія нашого дослідження полягала у вивченні змістовних характеристик самоїдентичності особистості та тенденцій їх розвитку в майбутніх психологів ми скористалися модифікованим тестом двадцяти висловлювань «Хто Я?» (М.Куном і Т.Макпартлендом).

Результати емпіричного дослідження представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Результати дослідження перспектив за методикою Куна

Види перспектив	1-й курс	3-й курс	5-й курс
Професійна	35%	4%	6%
Групова	4%	35%	55%
Спілкування	35%	6%	6%
Матеріальна	26%	4%	4%
Фізична	26%	4%	6%
Діяльнісна	27%	4%	4%
Оцінка досягнень	6%	53%	8%

Аналізуючи отримані результати даної методики, можна відмітити наступне: що деяка кількість студентів (20%) використовували знак «плюс-мінус» («±»), це говорить про здатність лю-

дини розглядати те чи інше явище з двох протилежних сторін, говорить про ступінь його врівноваженості, про «виваженість» його позиції щодо емоційно значущих явищ. Можна умовно виділити людей емоційно-полярного, врівноваженого і сумніваючого типу. Для них, порівняно з людьми емоційно-полярного типу, характерна велика стресостійкість. Вони вміють підтримувати конструктивні відносини з різними людьми: і з тими, які їм у цілому подобаються, і з тими, які у них не викликають глибокої симпатії; терпиміше ставляться до недоліків інших.

Більшість студентів (80%) оцінюють свої ідентифікаційні характеристики лише як такі, що подобаються або не подобаються їм, вони зовсім не використовують при оцінюванні знак «плюс-мінус». Для таких людей характерний максималізм в оцінках, перепади в емоційному стані, стосовно них можна сказати: «Від любові до ненависті один крок». Це, як правило, емоційно-виразні люди, у яких стосунки з іншими людьми напряму залежать від того, наскільки їм людина подобається чи не подобається.

Також були і такі студенти, які при самоописі використовували ідентифікаційні характеристики, що пов'язані з перспективами, намірами, цілями, мріями і т. д. (2%). Наявність цілей, планів на майбутнє має більшу значимість для характеристики внутрішнього світу людини в цілому, відображає часовий аспект ідентичності, спрямований на подальшу життєву перспективу, виконує екзистенційну та цільову функції. При цьому важливо враховувати, що ознакою психологічної зрілості є не просто наявність спрямованості в майбутнє, а деяке оптимальне співвідношення між спрямованістю в майбутнє і прийняттям, задоволеністю сьогоденням.

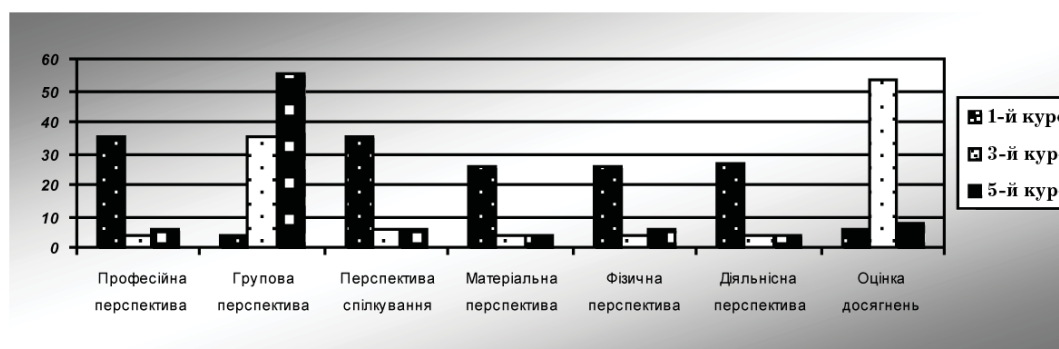

Рис.11. Середні показники типів перспектив ідентичності студентів-психологів

У ході дослідження нами було виявлено, що у студентів рефлексія проявляється по-різному. Студенти з більш розвиненим

рівнем рефлексії (75%) дали в середньому більше відповідей, ніж студенти з менш розвиненим уявленням про себе (або більш «закриті»). Досліджувані з більш розвиненим рівнем рефлексії швидше і легше знайшли відповіді, що стосуються їх власних індивідуальних особливостей.

За результатами можна зробити такий висновок, що у кожного курсу переважає певний тип перспективи (див.рис. 11.). Для першого курсу найважливішими є «професійна», «діяльнісна» та «перспектива спілкування», а це означає, що студенти прагнуть до спілкування, певних змін у житті, створення відповідної кар'єри. Це пов'язано з тим, що більшість студентів, прийшовши на навчання відразу відчують себе професіоналами і хочуть працювати. Для студентів третього та п'ятого курсу найважливішою є «групова» перспектива, у них переважають наміри, мрії, побажання, пов'язані з груповою приналежністю, разом з групою вони прагнуть віднайти своє місце у житті. Неможливо не відзначити у студентів третього курсу спад «професійної» перспективи. Це може бути пов'язано з тим, що досліджувані під час проходження практики спробували себе в даній професії, зіткнулись з першими труднощами і відчули всі плюси та мінуси даної професії. І це спонукало їх переосмислити своє ставлення до подальшої роботи та навчання, чим можемо трактувати зростання «професійної» перспективи на п'ятому курсі.

Отже, можна стверджувати, що досліджуваним притаманні типи перспектив ідентичності залежно від терміну навчання: для студентів першого курсу навчання – «професійна» і «спілкування»; студентам третього курсу – «оцінка досягнень» і студентам п'ятого курсу – «групова».

Список використаних джерел

1. Андреева Г.М. Современная зарубежная социальная психология: тексты / Г.М. Андреева, Н.Н. Богомолова, Л.А. Петровская. – М., 1984. – 255 с.

This article reviews the interrelation between social and personal values of students' choosing the profession of a psychologist. An empirical research of the semantic characteristics of professional self-identity has been performed. The author's questionnaire of defining the temporal prospect of professionalization process and initial interest in the profession has been used in the research. Based on the results of empirical research prevailing types of identity prospects have been defined in the article.

Keywords: Psychologist, profession, professional identity, professional self identity.

Отримано: 11.09.2012 р.